
Lapsuus Itä-Karjalassa vallan- kumouksen aattona

O. P. Iljuha: Škola i detstvo v karelskoi derevne v kontse XIX – natšale XX v. [Koulu ja lapsuus karjalaisessa kylässä 1800-luvun lopulta 1900-luvun alkuun]. Sankt-Petersburg: Dmitri Bulanin 2007. 304 s.

■ Venäjän imperiumia vaivasivat monet ristiriidat 1800-lopulla ja 1900-luvun alussa. Valtakunnan modernisointiprosessia jarruttivat vanhoillinen poliittinen systeemi ja jälkeenjäänyt maatalous, ja uudistuva koulusysteemi törmäsi kansan köyhyyteen ja matalaan koulutustasoon. Lisäksi eri kansallisten alueiden kasvava nationalismi kilpaili venäläis-kansallismielisen imperiaalisen politiikan kanssa. Voi sanoa, että maa astui yhdellä jalalla eteenpäin ja toisella taaksepäin. Aikakautta on tutkittu

monista lähtökohdista, mutta arkipäivän historiaa tutkitaan edelleenkin hyvin vähän.

Olga Iljuha on rojhennut ottaa tutkimuksensa aiheeksi yhden vaikeimmista, lapsuuden ja koulun karjalaisessa kylässä 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Hänen tutkimuksensa kohdistuu selkeästi vallankumousta edeltäneen ajan kipupisteisiin: Venäjän yhteiskunnallisiin konflikteihin traditionaalisuuden ja modernisuuden, venäläistämisen ja karjalaisen nationalismin sekä valistuksen ja taantumuksen välillä.

Itäkarjalaisen maaseudun kansanelämää tutkittaessa lähteiden valinta vaatii harkintaa, sillä perinteisiä historiallisia lähteitä on hyvin vähän. Iljuha käyttää historiallisten lähteiden ohella runsaasti antropologisia, folkloristisia ja kielitieteellisiä lähteitä. Hänen lähestymistapansa on monitieteinen, ja tutkimuksen punaisena lankana kulkee vierekkäisten venäläisten ja karjalaisten alueiden vertailu. Tämä tutkimusmetodi on uusi Itä-Karjalan historian tutkimuksessa, sillä aikaisemmissa tutkimuksissa on ollut tapana tarkastella erikseen venäläisiä ja karjalaisia alueita. Iljuhan lähestymistapa tarjoaa uusia mahdollisuuksia tutkia toisiaan lähellä asuvien venäläisten ja karjalaisten kansankulttuurin ja kehityksen erityispiirteitä. Iljuhan mukaan karjalainen kulttuuri oli paljon perinteisempi kuin vieressä asuvien venäläisten. Hän on myös havainnut, että karjalaiset naiset olivat suhteellisesti paljon itsenäisempiä kuin venäläiset: esimerkiksi heillä oli oikeus itse päättää,

kenen kanssa he menevät naimisiin.

Kahteen osaan jakautuva teos antaa karjalaislasten elämänvaiheista ja kasvatuksesta selkeän ja johdonmukaisen kuvan. Ensimmäisessä osassa käsitellään karjalaisten perheiden sosiotaloudellista tilaa, ja erityisesti lapsien asemaa perheissä ja kasvatustapoja. Teoksen toinen osa on omistettu itäkarjalaisten alueiden koululaitokselle ja sen roolille lasten, perheiden ja yleensä kylien elämässä.

Ensimmäisessä luvussa on runsaasti etnografista materiaalia. Siinä käsitellään erilaisia lapsuuteen liittyviä uskomuksia, menoja ja tapoja sekä vauvojen ja pikkulasten hoitokeinoja. Iljuha kuvaa tarkasti ”kansanomaisen lapsuuden aikajäotusta”. Lukija saa näin tietää, että pikkulasten elämässä erotettiin erityisiä murroskausia. Uskottiin esimerkiksi, että ennen ensimmäisen hampaan ilmestymistä vauvalla ei ollut mitään haltiaa, toisin sanoen maagista suojelusta. Kaikkein tärkeimpänä rajana lasten elämässä pidettiin seitsemän vuoden ikää; sitä ennen lasta pidettiin viattomana ja synnittömänä, ja jos lapsi kuoli tänä aikana, uskottiin, että sielu pääsi suoraan paratiisiin. Huolellisesti kuivatetusta ja säilytetystä napanuorasta tuli lapsen elämän ensimmäisen vaiheen auletti. Lasten tukka leikattiin ensimmäisen kerran vasta sen jälkeen, kun hän alkoi puhua. Kansanrunoudessa kerrotaan laajasti lasten leikeistä ja heidän osallistumisestaan aikuisten elämään, mm. ortodoksisiin juhliin ja illanistujaisiin.

Iljuha on hyödyntänyt etnografista materiaalia historiallissosiologisessa ja kasvatustieteellisessä analyysissään. Vertailevalla metodilla hän on selvittänyt mm. itäkarjalaisperheiden sisäisiä suhteita. Hänen mukaansa karjalaisissa perheissä suhtauduttiin lapsiin paljon pehmeämmin ja kärsivällisemmin kuin venäläisissä, joissa despoottiset otteet ja ruumiilliset rangaistukset hyväksyttiin normaalina kasvatuskeinona. Iljuhan mukaan luultavasti aikuisille karjalaisille ominainen psyykinen terveys, seurustelunhalu ja aggressiivisuuden puuttuminen ovat perhekasvatuksen seurausta. Vaikka pidän Iljuhan johtopäätöksiä todennäköisinä, oletan, että tämänkaltainen vertailuanalyysi vaatisi enemmän historiallisia todisteita; etnofolkloristinen materiaali voi antaa asiasta hie-man ihanteellisen kuvan.

Karjalaislasten yhteiskunnallistaminen tapahtui työkasvatuksen kautta. Jo 7–8-vuotiaat lapset alkoivat tehdä työtä. Perinteisten talonpoikaistöiden ohella lapset työskentelivät mm. laukkukauppiaiden palveluksessa. Köyhät talonpojat myivät usein lapsiaan välittäjille, jotka veivät heitä Pietariin ja Petroskoihin, missä lapsista tehtiin palvelijoita. Iljuha osoittaa, että lasten siteet perheisiin ja kotiseudulle katkesivat – myös rikollisuus kasvoi. Mielestäni hyvin tärkeitä ovat Iljuhan johtopäätökset siitä, että nimenomaan tämä käytäntö antoi sysäyksen perinteisen kulttuurin ja elämäntavan haajoiselle, sillä Pietarissa talonpoikaislapset saivat urbaanin, modernin kulttuurin ”tartonnan” ja myöhemmin veivät

sen kotiseudulleen. Iljuha huomauttaa, että lasten yhteiskunnallistamisesta oli muitakin kielteisiä seurauksia: monet myydyistä talonpoikaislapsista joutuivat eräänlaiseen poikkeustapausten ryhmään, he menettivät talonpoikaisen identiteettinsä, mutta eivät voineet liittyä muihinkaan sosiaalisiin ryhmiin. Nämä lapset eivät voineet myöskään käydä koulua, vaikka koulun rooli nimenomaan tässä historiallisessa vaiheessa tuli erityisen tärkeäksi.

Iljuhan mukaan juuri 1800-lopulla ja 1900-luvun alussa syntyi karjalaislasten yhteiskunnallistamisen uusi malli, jossa perhe alkoi menettää entistä merkitystään lasten kasvatuksessa. Vastaavasti valtion ja ennen kaikkea koulun ja opettajan rooli kasvoi itäkarjalaisessa yhteisössä. Iljuha selvittää itäkarjalaisten koulujen satavuotista historiaa 1800-luvun alusta 1900-luvun alkuun, luokittelee eri koulutyyppit ja kiinnittää erityisesti huomiota suomalaisten rooliin Itä-Karjalan koulupolitiikassa. Kun vuosisadan vaihteessa venäläiset ja suomalaiset alkoivat kilpaila kansallisesta vaikutuksesta itäkarjalaisiin, koulun rooli tuli hyvin tärkeäksi. Iljuha osoittaa, miten nopeasti itäkarjalaisille alueille syntyi koulujen ketju, Iljuhan termien ”koulujen ekspansio”, ja miten kilpailu suomalaisten ja venäläisten koulujen kesken eteni rajan molemmilla puolilla. ”Suursuomalaisuuden” uhkasta tuli kiihoke perustaa kouluja itäkarjalaisille. Iljuha osoittaa, että kouluista tuli tällä alueella vahva modernisaation väline ja itäkarjalaisten lasten venä-

läistämisen keino. Iljuha kertoo laajasti ja seikkaperäisesti itäkarjalaisten alueiden koulujen opettajista, joista tuli kahden kulttuurin välittäjiä ja myös karjalaisen kansankulttuurin tutkijoita.

Paikallisopettajan hahmolle on omistettu yksi laajimmista ja informatiivisimmista kirjan osioista. Tämä on mielestäni tärkeää, koska Venäjän kansallisten alueiden paikallinen sivistyneistö on edelleenkin huonosti tutkittu ryhmä, vaikka sen merkitys kansallisen politiikan tutkimukselle on erittäin suuri. Aleksanteri II:n tekemän *zemstvo* (eräänlainen maalaishallinto) -uudistuksen jälkeen maaseutusivistyneistön ryhmä kasvoi Venäjällä nopeasti: *zemstvoihin* kuuluivat eläinlääkärit, välskärit, lääkärit, opettajat, maanmittarit jne. Ja vaikka itse *zemstvoa* järjestelmänä tutkitaan nykyään runsaasti, sen työntekijöitä koskeva historiallis-sosiologinen tutkimus on edelleenkin hyvin vähäistä. Iljuhan teos auttaa täyttämään tätä aukkoa ja tarjoaa tietoa opettajainkoulutusjärjestelmästä (mm. karjalaisperäisten opettajien koulutusmahdollisuuksista sekä karjalan kielen opetuksesta opettajainopistossa), naisopettajien määrästä ja roolista, opettajien elintasosta, heidän yhteiskunnallisesta työstään ja arkielämästään. Iljuha osoittaa, kuinka vaikea oli venäläisperäisten opettajien asema karjalaisissa kylissä, kun he eivät ymmärtäneet paikallista kieltä eivätkä karjalaista kulttuuria ja identiteettiä. Kirjassa mainitaan kuitenkin muutamia opettajia, jotka ajan myötä omaksuivat karjalan kielen ja karjalaisen

kulttuurin ja tulivat itäkarjalaisen maaseudun sivistäjiksi.

Iljuha osoittaa, että esivalan ja *zemstwon* erilaiset ponnistukset kantoivat hedelmää. Itäkarjalaisten kiinnostus koulua kohtaan kasvoi, ja karjalaislasten koulutustaso nousi. 1900-luvun alussa esivalta alkoi ottaa huomioon karjalaisien etnisiä erityispiirteitä, opettajille opetettiin karjalan kieltä ja julkaistiin karjalankielisiä oppikirjoja. Ja vaikka näillä keinoilla pyrittiin ennen kaikkea venäläistämään karjalaisia, niin toimenpiteiden objektiivisena seurauksena itäkarjalainen yhteiskunta modernisoitui ja kehittyi. Yleensäkin koulun rooli oli Iljuhan mielestä erittäin suuri; nimenomaan koulu antoi sysäyksen modernin ihmistyyppin syntymiselle. Tämä prosessi jäi kuitenkin puolittiehen, sillä vaikean taloudellisen tilanteen takia suuri osa talonpoikaislapsista ei pystynyt käymään koulua loppuun. Yhtäältä vanha patriarkaalinen systeemi alkoi hävitä, mutta toisaalta prosessi oli hyvin hidas. Vähitellen ja hitaasti itäkarjalaiset alueet sopeutuivat uuden ajan vaatimuksiin.

Iljuhan kirja antaa mahdollisuuden perehtyä modernisointiprosessin etenemiseen itäkarjalaisilla alueilla ja niihin keinoihin, joilla uutta itäkarjalaisista sukupolvea kasvatettiin. Tämän sukupolven elämänvaiheet osuivat juuri Venäjän historian murroskauteen. Kirja tarjoaa laajoja näkymiä aiheeseensa ja sisältää runsaasti mielenkiintoista uutta tietoa sekä avaa uusia perspektiivejä. Kuitenkin ensimmäistä lukua olisi mielestäni ollut mahdollista täydentää arkistomateriaa-

lien avulla. Suomalaisissa arkistoissa on säilynyt monia itäkarjalaisten pakolaisten haastatteluja, joista voi saada tietoa haastateltujen lapsuudesta. Toivoisin, että Iljuhan tutkimus jatkuisi. Kirja ansaitsee myös kääntämisen suomeksi.

Vielä yksi tärkeä seikka: lähes samaan aikaan kun Iljuhan kirja ilmestyi Venäjällä, Jury Shikalov väitteli Suomessa melkein samasta aiheesta.¹ Nämä teokset täydentävät toisiaan. Shikalovin väitöskirjan kohdealueena on Itä-Karjalan pohjoinen osa, Vienan Karjala sekä venäläisten asuttama Vienanmeren länsirannikko. Tässäkin teoksessa käytetään vertailevaa lähestymistapaa. Kuten Iljuhan kirja, Shikalovinkin teos on sosiaalihistoriallinen tutkimus, jossa käytetään demografisia menetelmiä sekä etnografisia ja kansanrunouden lähteitä. Kun Shikalov tutkimuksessaan perehtyy vienan-karjalaisten perheiden elämän yleisstrategioihin, niin Iljuha on ennen kaikkea kiinnostunut itäkarjalaisten talonpoikaislasten yhteiskunnallistamisprosessin vaihtoehtoista ja siinä tapahtuneista muutoksista. Toivon mukaan molemmat tutkijat yhdistävät voimansa ja tekevät uuden, täydentävän teoksen tärkeästä ja mielenkiintoisesta temastaan.

*Marina Vitubnovskaja-
Kauppala*

1. Jury Shikalov (2007) *Ilona on käki metsässä, ilona on lapsi perheessä. Syntymä, imeväiskuolleisuus ja aviottomat lapset Vienan Karjalassa ja Vienanmeren länsirannikolla 1860–1910-luvulla*, Helsinki, SKS, 2007.